

УДК 001.92:334.021

Удовиченко С.М.
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору інтелектуальної власності та правового забезпечення,
Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція
Національної академії аграрних наук України

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто нормативно-правову базу, яка визначає напрями здійснення трансферу технологій. Реалізація цього процесу перебуває на стику різних сфер діяльності, тому і документи, які його регулюють, є різноплановими. Попри прийняття взаємоузгоджених законодавчих документів, процес трансферу нових розробок не ввійшов в активну фазу через відсутність прозорих механізмів його реалізації та нерозвиненість ринку інновацій, тому постало питання створення органів координування, які здійснюватимуть функції посередника та будуть налагоджувати дієві зв'язки між науковцями та бізнесовими структурами на стадії комерціалізації наукових розробок. Важливим чинником для розвитку процесу трансферу технологій є оновлення наукової сфери.

Ключові слова: інноваційний розвиток, трансфер технологій, державне регулювання, законодавча база, наукова сфера, аграрна наука.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ

Удовиченко С.Н.

В статье рассмотрена нормативно-правовая база, которая определяет направления осуществления трансфера технологий. Реализация этого процесса находится на стыке разных сфер деятельности, потому и документы, которые его регулируют, являются разноплановыми. Несмотря на принятие взаимосогласованных законодательных документов, процесс трансфера новых разработок не вошел в активную фазу из-за отсутствия прозрачных механизмов его реализации и неразвитость рынка инноваций, поэтому возник вопрос создания органов координирования, которые будут осуществлять функции посредника и будут налаживать действенные связи между учеными и бизнесом на стадии коммерциализации научных разработок. Важным фактором для развития процесса трансфера технологий является обновление научной сферы.

Ключевые слова: инновационное развитие, трансфер технологий, государственное регулирование, законодательная база, научная сфера, аграрная наука.

LEGAL BASIS FOR THE IMPLEMENTATION OF TECHNOLOGY TRANSFER

Udovychenko S.

A normatively-legal base that determines directions of realization of transfer of technologies is considered in the article. Realization of this process is on the joint of different spheres of activity, that is why and documents that regulate it are diverse. Despite the adoption of mutually agreed legislative documents, the process of transfer of new developments did not enter an active phase for lack of transparent mechanisms of his realization and lack of development of market

of innovations. Therefore there was a question of creation of organs co-ordinating that will carry out the functions of mediator and will put right effective connections between scientists and business on the stage of commercialization of scientific developments. An important factor for development of process of transfer of technologies is updating of scientific sphere. The pre-arranged reformation of home science envisages updating of normative base, optimization of structure and organizational alteration of her activity.

Keywords: innovative development, technology transfer, government regulation, legislative framework, science, agrarian science.

Постановка проблеми. Наукова сфера України переживає глибоку кризу, що є перепорою на шляху інноваційного розвитку держави. Відірваність наукових досліджень від реальної економіки та її викликів не дозволяє в повній мірі адаптувати наукові розробки до промислового використання. Налагодження конструктивних взаємовідносин між наукою і бізнесом забезпечить взаємовигідний процес передачі нових знань до комерційного сектору. Цей процес – трансфер технологій – надасть можливість вдосконалити технологічні процеси на виробництві та підняти конкурентоспроможність виготовленої продукції.

Фундаментом здійснення трансферу технологій є нормативно-правова база, яка визначає особливості передачі технологій від розробника технології до її покупця, місце посередницьких структур у цьому процесі, умови передання права власності та інше. Сучасне оновлення законодавчих актів потребує постійного вивчення їх положень для визначення ефективних напрямів у розбудові інноваційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного регулювання інноваційної діяльності висвітлене в численних наукових працях таких авторів, як О.А. Біловодська, К.О. Бояринова, М.М. Єрмошенко, М.Б. Жураковська, В.П. Соловйов, Т.В. Тарасенко, Л.І. Федулова та інші. Проте, недостатньо повно вивчені питання державного забезпечення процесу трансферу технологій, який підпадає під дію різних нормативних документів, що регулюють відносини в інноваційній, освітній, науково-технічній, виробничій діяльності та інших сферах.

Постановка завдання. Метою дослідження є різнобічне вивчення нормативно-правової бази щодо забезпечення процесу трансферу технологій та виявлення гальмівних чинників, що впливають на його якісне здійснення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснення трансферу технологій перебуває на стику різних сфер діяльності, тому і документи, які його регулюють, є різноплановими і стосуються не лише безпосередньо трансферу технологій, а й інноваційної, науково-технічної, виробничої діяльності, відношень інтелектуальної власності, освітньої галузі.

Формування законодавчої бази, яка стосується регулювання процесів трансферу технологій, розпочалось прийняттям Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» у 2006 році [1]. Він визначив поняття трансферу технологій та форми його державного регулювання, встановив види договорів про трансфер та задекларував можливість фінансово-економічної підтримки з боку держави у разі передачі технологій, позначив суб'єктів трансферу.

Задля забезпечення реалізації цього Закону було прийнято низку нормативно-правових актів:

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення державної акре-

дитації фізичних та юридичних осіб на провадження посередницької діяльності у сфері трансферу технологій» (втрата чинності 04.04.2013 р.) [2];

– Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів про трансфер технологій та ведення Державного реєстру договорів про трансфер технологій» (втрата чинності 22.02.2013 р.) [3];

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер» [4];

– Наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації «Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності» [5];

Оновлення Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» відбувалося постійно (останні зміни внесені 10.11.2015 р.), деякі документи стали неактуальними. Проте, процес трансферу нових розробок не ввійшов в активну фазу через відсутність прозорих механізмів його реалізації та нерозвиненість ринку інновацій. Тому стало питання налагодження дієвих зв'язків між науковцями (розробників інновацій) та бізнесом (сфера впровадження) через створення органів координування, які здійснюватимуть функції посередника.

У січні 2016 року було опубліковано нову редакцію Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» [6], що модернізує законодавчі підвалини для провадження зазначеної вище діяльності.

З метою забезпечення ефективної взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки у формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності Статтею 20 цього Закону було закріплено утворення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, яка координуватиме всю наукову та науково-технічну діяльність [7]. Окрім інших основних функцій вона буде опікуватися розробленням разом з представниками реального та фінансового секторів економіки та іншими заінтересованими сторонами пропозицій щодо створення механізмів комерціалізації результатів наукових досліджень та надавати рекомендації щодо оптимальних шляхів реалізації проектів і програм міжнародної технічної допомоги у сфері наукової і науково-технічної діяльності.

Сприяти налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими установами, закладами вищої освіти та представниками реального сектору економіки і сфери послуг буде новоутворений Національний фонд досліджень України [8]. Він також буде сприяти міжнародному обміну інформацією та вченими, надавати допомогу виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом центральних органів виконав-

чої влади або інших замовників за умови виділення такими центральними органами виконавчої влади або замовниками відповідних коштів. Національний фонд досліджень забезпечить дослідникам можливість отримувати додаткові кошти на конкурсній основі для здійснення конкретних наукових проектів.

Важливим чинником для розвитку процесу трансферу технологій є оновлення наукової сфери, яка продукує інновації, вкрай необхідні для інноваційної розбудови країни.

17 жовтня 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив План заходів щодо реформування вітчизня-



Рис. 1. Заходи реформування вітчизняної наукової сфери

ної наукової сфери [9], в якому передбачається приділити значну увагу усім чинникам діяльності наукової сфери. Зокрема, планується оновити нормативну базу, оптимізувати структуру та здійснити організаційну перебудову науки (рис. 1).

У розробці заходів щодо реформування науки задіяна велика кількість структур: Національна рада з питань розвитку науки і технологій, Науковий комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій, Міністерство освіти і науки, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство культури, Міністерство внутрішніх справ, Національна академія наук, національні галузеві академії наук, Національна поліція, Державна служба статистики, заінтересовані центральні органи виконавчої влади.

Аграрна наука, як невід'ємна частина економічного простору країни, також потребує сучасних змін.

У жовтні 2011 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 279-р схвалив Концепцію реформування і розвитку аграрної освіти та науки [10], яка передбачала інтеграцію освіти і науки з метою створення науково-виробничих комплексів. Це мало б стати базою для адаптації наукових розробок до ринку інновацій. Реалізація перетворень планувалась за двома напрямками:

1) структурним –

– створення Міжвідомчої координаційної ради з питань формування державних замовлень на наукову продукцію для агропромислового комплексу;

– реорганізація центрів наукового забезпечення агропромислового виробництва регіонів;

– оптимізація мережі наукових установ Національної академії аграрних наук і чисельності їх працівників;

2) організаційним –

– приведення ринку освітніх послуг у відповідність з ринком праці;

– концентрація фінансових ресурсів на прикладних та інноваційних розробках наукових установ;

– проведення наукових досліджень і створення наукової продукції для агропромислового комплексу за галузевим принципом та наукове забезпечення трансферу інновацій – за територіальним;

– посилення інтеграції освіти, науки та виробництва, тощо.

Положення щодо розробки нормативно-правових актів та внесення змін до існуючих документів не були внесені до Концепції, тому заплановані зміни мали декларативний характер і ефективних змін не відбулося.

Наразі, Національною академією аграрних наук України анонсовано прийняття Програми реформування аграрної науки, яка сприятиме всебічному аналізу її діяльності та дозволить удосконалити процес трансферу технологій в економіку. Законодавчо закріпити виконання пунктів Програми та сприяти розбудові аграрної науки має розробка закону України, який би визначав основні принципи, пріоритети та шляхи розвитку аграрного сектору і сільських територій. Прийняття такого закону сприяло б формуванню ефективного ринку наукової продукції, налагодженню процесу трансферу технологій та активізації інноваційної діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Інноваційне оновлення економіки України є вкрай актуальним. Вхідження в Європейський Союз вимагає зосередити зусилля на підвищенні конкурентоспроможності виробленої продукції. Основою цього процесу є розбудова системи трансферу інновацій, що передбачає реформування наукової сфери, розвиток ринку інновацій, удосконалення системи стимулювання учасників.

Фундаментом для здійснення цих перетворень слугує нормативно-правова база, яка має відповідати вимогам економічного простору, що розвивається. Положення прийнятих концепцій розвитку, програм реформування та інших планових документів мають бути законодавчо обґрунтовані. Це дозволить учасникам ринку інновацій ефективно перетворювати наукові розробки на продукцію з високою часткою доданої вартості.

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 20.11.2018).

2. Про затвердження Порядку проведення державної акредитації фізичних та юридичних осіб на провадження посередницької діяльності у сфері трансферу технологій: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2007 р. № 861. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/861-2007-n/ed20070626> (дата звернення: 20.11.2018). Втрата чинності від 04.04.2013.

3. Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів про трансфер технологій та ведення Державного реєстру договорів про трансфер технологій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 14 травня 2008 р. № 409. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-08> (дата звернення: 20.11.2018). Втрата чинності 22.02.2013.

4. Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 червня 2008 р. № 520. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/520-2008-n> (дата звернення: 23.11.2018).

5. Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності: Наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13 вересня 2010 р. № 18. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN58763.html (дата звернення: 23.11.2018).

6. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України 26 листопада 2015 р. № 848-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 27.11.2018).

7. Про утворення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 р. № 226. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-2017-n> (дата звернення: 22.11.2018).

8. Про Національний фонд досліджень України: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 липня 2018 р. № 528. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-n#n23> (дата звернення: 27.11.2018).

9. Про затвердження плану заходів щодо реформування вітчизняної наукової сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2018 р. № 776-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2018-p> (дата звернення: 30.11.2018).

10. Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 квітня 2011 р. N 279-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-p> (дата звернення: 30.11.2018).

E-mail: sudovichenko@ukr.net